

УДК 378

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.70-4.42>**М. Л. Яковлева**кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
Одеської національної академії харчових технологій

РОЗВИТОК АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩОМУ ТЕХНІЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті розглядаються особливості викладання англійської мови за професійним спрямуванням майбутнім економістам та аналізується рівень знань студентів технічних спеціальностей і шляхи вдосконалення та покращення рівня володіння іноземною мовою. Автор наголошує на важливості використання лише позитивного та вдалого досвіду викладання іноземної мови в Європейських країнах і впровадження закордонного досвіду із сучасними вітчизняними розробками. У роботі порушується питання щодо активізації підготовки до складання вступного іспиту до магістратури (СВІ), шляхів покращення рівня знань студентів з іноземної мови у немовному виші та стимулювання потреби в студента у вивченні іноземної мови як запоруки стати освіченою, культурною, професійною, конкурентоспроможною та успішною людиною. Студенти вищих технічних навчальних закладів повинні бути забезпечені такими знаннями, які вони могли б застосовувати для ведення документації, спілкування зі своїми закордонними колегами, і мати пристойний вигляд під час ведення ділових переговорів як представник сучасної європейської країни. Узявши до уваги важливість володіння іноземною мовою (англійською) в сучасному світі та проаналізувавши основні причини ситуації, що склалася в освітньому просторі України на всіх рівнях навчання, було визначено основні внутрішні та зовнішні мотиваційні фактори, що сприяють ефективному вивченню англійської мови студентами технічних спеціальностей і запропоновано шляхи покращення їхнього рівня знань. Особливістю навчання англійської мови за професійним спрямуванням майбутніх економістів є максимальне врахування специфіки професійної сфери. Тому потрібно наблизити зміст і методи навчання до практичних потреб студентів з обов'язковим урахуванням їхніх інтересів і необхідної мотивації. Варто підбирати навчальний матеріал, що відображає сучасні та професійні проблеми працівників економічної сфери та шляхи їх практичного вирішення. Численні особливості викладання іноземної мови за професійним спрямуванням потребують свого подальшого дослідження з метою пошуку методів і засобів навчання, які дають змогу підвищити рівень мовної підготовки майбутніх економістів, що є однією з умов вдалого працевлаштування.

Ключові слова: стратегії викладання, диференційний підхід, іноземна мова професійного спілкування, мотивація.

Постановка проблеми. Україна впевнено прямує європейським шляхом розвитку, переймаючи досвід розвинених держав і запроваджуючи у країні певні власні ідеї та реформи. Одним із найважливіших аспектів відновлення держави та її становлення є освіта, а саме вища професійна освіта, яку надають вищі навчальні заклади України. Сучасний розвиток міжнародних ділових контактів і розширення міжнародного співробітництва в різних сферах діяльності зумовлюють необхідність володіння іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування спеціалістів будь-якої професії на основі характерних особливостей спеціальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні, на думку провідних вітчизняних науковців (В.П. Андрущенко, П.О. Бех, І.А. Зязюн, В.Г. Кремень, Г.В. Онкович, В.Г. Редько та інші), якість вищої освіти значною мірою залежить від рівня володіння випускниками університетів іноземними мовами. Нині все більше уваги приділяється аспектам навчання іноземної мови як мови професійного спілкування. Наприклад, проблеми

викладання іноземної мови за професійним спрямуванням висвітлено в публікаціях таких авторів, як: О.Г. Поляков, Н.Д. Гальскова, А. Waters, Т. Hutchinson, О.П. Биконя, В.Д. Борщовецька, А.І. Гордєєва, Т.М. Корж, Г.А. Гринюк, Т.М. Каменева, Л.Я. Личко, Ю.В. Манько, І.М. Мельник, Н.М. Одегова, О.П. Петрашук, О.М. Середа, В.Ю. Соколов та інші. Проте рівень володіння іноземною мовою у випускників немовних ВНЗ не завжди відповідає сучасним вимогам, що перешкоджає їхньому успішному працевлаштуванню у майбутньому. Для того, щоб рухатись у правильному напрямку, необхідно переймати корисний досвід інших держав, чим рівень освіти та розвитку перевищує показники України. Досвід європейських країн досліджується у працях таких учених, як: Г. Гринюк, О. Мисечко, О. Івашко, О. Максименко, Л. Морська, Т. Вакалюк, С. Ніколаєва, О. Петрашук, О. Першукова, Н. Логутіна, Л. Котлярова, Л. Сакун та інших.

Мета статті. Метою дослідження є розгляд особливостей викладання англійської мови

у вищому технічному навчальному закладі. Мета навчання студентів немовних спеціальностей англійської мови полягає перш за все в тому, щоб людина, яка оволодіває іноземною мовою, могла використовувати її як у професійному, так і в повсякденному житті.

Методологія дослідження. Більшість технічних закладів скористалася цим правом і скоротила вивчення непрофільних дисциплін, зокрема іноземної мови, на користь основних, що читаються випусковими кафедрами. Такий підхід поставив під загрозу якість вищої освіти, оскільки ігнорування вивчення англійської мови призводить до зникнення університету з освітнього поля, оскільки іноземна мова – це не лише навчальний предмет. Це навчальна дисципліна, яка має великий освітній, розвиваючий і культурний потенціал. Вона формує загальну культуру особистості, а також дає можливість майбутньому спеціалісту оволодіти сферою знань, пов'язаних з його майбутньою професійною діяльністю. Тому університети, більш відповідальні за підготовку висококваліфікованих фахівців, навпаки, збільшили обсяг і тривалість вивчення студентами іноземних мов, розробили концепцію викладання іноземної мови, уніфікували назви необхідних курсів і наповнили їх відповідним змістом. Специфіка іншомовної підготовки в більшості технічних закладів вищої освіти полягає в тому, що вивчення іноземної мови відбувається в умовах високої наповненості груп з обмеженою кількістю аудиторних занять, з неузгодженими назвами курсів, які часом завершуються без жодної форми контролю. Це все призводить до того, що вивчення іноземної мови в таких закладах є неефективним, а рівень володіння мовою більшості студентів не відповідає рівню професійного спілкування [4].

Економічний розвиток нашої країни дуже залежить від знання громадянами англійської мови. Експериментерка освіти Лілія Гриневич особливо увагу вивченню іноземної мови учнями шкіл і студентами вищих навчальних закладів. Було затверджено стандарти, згідно з якими до 2023 року володіння англійською на рівні B1 буде обов'язковим для вступу у виш на бакалавра. Частина профільних дисциплін пропонують зробити англійськими та проводити регулярні «скринінги знань», зокрема запровадити обов'язкове ЗНО з іноземної мови після бакалаврату. Однією з основних проблем англійської в університетах вважається різний рівень її знання, з яким вступники потрапляють у виші. Тому є прагнення забезпечити рівень Intermediate на початку навчання.

Ми вважаємо за необхідне зазначити основні проблеми, з якими зіштовхуються викладачі українських вишів. Одеська академія харчових технологій намагається вдосконалити та поглибити навчання англійської мови, ввести необхідні зміни

та зважати на глобальні тенденції, стимулюючи викладачів до оновлення процесу викладання англійської мови. Проте постає питання, яким чином подолати ті перешкоди, які має вища освіта сьогодні, а саме предмет «Іноземна мова». Головною перешкодою щодо росту рівня знань є мала кількість годин, що виділено на вивчення англійської мови, недостатнє матеріально-технічне забезпечення, низький рівень володіння англійською під час вступу в університет, відсутність фахівців із подвійною освітою (володінням англійською мовою та професійним знанням технічних предметів). Студент не прагне отримувати знання, оскільки не відчуває нагальної потреби їх використовувати. Часто студенти I–III курсу не розуміють, для чого їм потрібна англійська мова за професійним спілкуванням. Студент вважає, що він не здатний брати активну участь на заняттях з іноземної мови за професійним спілкуванням, боїться приєднуватися до спілкування через низький рівень знань, занижену самооцінку та можливі помилки. Студент вважає, що відвідування пар – це марна трата часу, він зможе швидко і самостійно надолужити пропущений матеріал. Студент не бажає навчатись, бо вважає, що на занятті розглядаються неактуальні питання, читаються банальні тексти, використовуються застарілі методи навчання та підручники, відсутнє якісне технічне обладнання [1]. Вищезазначені проблеми є взаємопов'язані та їх розв'язання вимагає комплексного підходу. Після визначення причин низького рівня знань студентів у технічному виші буде доцільним згадати закордонний досвід вивчення іноземної мови в європейських вишах.

Оскільки, за даними Британської ради, серед 32-х країн Європи Україна посідає 28 місце за рівнем знання англійської мови. Згідно з результатами щорічного дослідження міжнародної освітньої компанії EF Education First, у публічному рейтингу рівня володіння англійською мовою в різних країнах у 2018 році Україна опинилася на 43-му місці із 88-ми країн. Лише 18 % українців володіють англійською мовою на рівні Intermediate. Наша країна потрапила до 3-ої категорії з «помірним» рівнем володіння англійською мовою та посіла передостаннє місце в ній. Як бачимо, це дуже невтішні дані того, в якому становищі перебуває наша освіта.

У вищих навчальних закладах Польщі, Нідерландів та України спільною є спрямованість іншомовної освіти на такі аспекти: формування міжкультурної компетенції, стимулювання саморозвитку студентів, вміння спілкуватись із англійськими опонентами та орієнтуватись у сучасному світі, використовуючи англійську мову у навчанні, професійному житті та для особистих цілей. Важливою метою викладача англійської мови у навчальному закладі будь-якої

держави є переконання студента, що англійська мова не є мовою одноразового, «університетського» використання, це жива мова сьогодення, яка є відображенням світу та життя. Окрім використання автентичних англомовних матеріалів, університети Польщі та Нідерландів охоче залучають викладачів і студентів до двомовних курсів викладання дисципліни. Ми знаємо, що деякі виші нашої країни також використовують подібні курси. Тобто одна і та ж дисципліна подається державною мовою та англійською мовами, стимулюючи так студентів до іншомовної освіти, але надаючи їм можливість звертатись до більш зрозумілого матеріалу у разі, якщо студенту надто складно розуміти певну тему англійською. Студент, маючи двомовний курс, підвищує і рівень знання англійської мови, і власне знання профільного/непрофільного предмета. Наприклад, у 2007–2008 роках у Нідерландах англійською мовою проводились заняття із 956 профільних предметів і 376 непрофільних. В Університеті Амстердама кількість курсів, що викладаються англійською мовою, перевищила кількість дисциплін державною мовою: англійською відбувалось навчання 62 % навчальної програми, і лише 38 % – державною. У Польщі результати дещо нижчі, але все ж майже 35 % програми Варшавської політехніки можна прослухати англійською мовою [3].

Усе більше викладачів кафедри іноземних мов Одеської академії харчових технологій робить висновки, що одним зі способів розв'язання цієї проблеми є використання диференційованого підходу в навчанні іноземної мови, який передбачає врахування індивідуальних особливостей студентів [2]. У процесі наукового пошуку вони виявили основні переваги диференційованого навчання під час роботи з різнорівневими групами, що свідчить про перспективність його використання в сучасній педагогічній практиці. Водночас для сучасного викладача іноземної мови актуальним залишається питання технології впровадження рівневої диференціації в щоденну практику іншомовної підготовки студентів в умовах поточної групової організації навчально-пізнавального процесу у ВНЗ. Студентська група поєднує людей із різними індивідуальними психологічними якостями, що мають неоднаковий рівень мовленнєвої підготовки, різну схильність до вивчення мов, несистематично відвідують аудиторні практичні заняття. За таких умов викладач орієнтується на середній рівень, «сильним студентам» нецікаво, «слабким» – важко. У результаті і «сильні», і «слабкі» через низьку мотивацію не досягають належного успіху. Підручники, як правило, призначені для конкретного рівня мови і не пропонують велику гнучкість або варіативність, не передбачають додаткові вправи, що давали б змогу викладачеві здійснювати диференційований підхід. У резуль-

таті він повинен самостійно адаптувати матеріали, щоб зробити їх більш зручними до відповідних рівнів. Одержання реальних результатів різнорівневої групової роботи потребує більше часу, ніж за умов її однорідного складу. Технологія рівневої диференціації має безсумнівні переваги, адже вона: виключає «зрівнялівку» та усереднення студентів; дає можливість ставити перед учнями реальні навчальні завдання; мотивує зростання інтересу до занять із боку слабших студентів, оскільки з'являються завдання, які вони чесно можуть виконати самостійно; надає студенту можливості самостійної орієнтації у різноманітті навчального матеріалу, способах навчальної роботи, вибору для себе посилюючого рівня навчання, тобто можливості стати суб'єктом пізнавальної діяльності; підвищує самооцінку завдяки успіхам під час виконання завдань доступного рівня; допомагає студентові вірити у свої сили, забезпечує учневі його максимальний розвиток у межах потенційних можливостей, підтримує почуття самостійності і відповідальності, прагнення до самовдосконалення у студентів низького рівня підготовки й підвищення самооцінки після виявлення міцних знань у студентів середнього і високого рівнів; стимулює співпрацю з одногрупниками під час виконання завдань у мікрогрупах, що виховує почуття спільності та сприяє формуванню комунікативних якостей. Переваги різнорівневого навчання стимулюють максимальний розвиток студента у межах потенційних можливостей [2].

Висновки і пропозиції. Знання англійської мови сьогодні надзвичайно потрібно українцеві. Англійська мова – це мова не лише міжнародного спілкування, але й мова науково-технічного прогресу, знання якої сприяє покращенню соціально-економічних стандартів не лише кожної окремої людини, а й нації загалом. Доведено, чим більше громадян вільно володіють англійською мовою, тим більшу конкурентоспроможність має національна економіка. Тому неефективність викладання іноземної мови сьогодні є великою проблемою не лише закладів освіти, а й країни загалом.

Оптимізувати процес навчання англійської мови у групах із різним рівнем мовленнєвої підготовки уможлиблює різнорівневе навчання. Упровадження стратегій диференційованого (різнорівневого) навчання до процесу професійної підготовки майбутніх спеціалістів у ВНЗ дає змогу створити сприятливі умови для того, щоб кожен студент міг оволодіти навчальним матеріалом відповідно до рівня своїх навчальних можливостей, однак не вичерпує всіх проблемних питань організації заняття з англійської мови у різнорівневих групах.

Хибний стереотип щодо іноземної мови як другорядної та неважливої для студентів технічних спеціальностей ми вважаємо головною перешкодою до подолання низького рівня знань з іноземної

мови у студентів технічних вишів. Сьогодні стає все більше і більше зрозумілим, що без вільного володіння мовою міжнародного спілкування громадянами Україна не зможе повноцінно увійти до світового освітнього та наукового простору. Також цілком очевидно, що наукове майбутнє нашої країни залежить від конкурентоспроможності та успішності випускників технічних закладів вищої освіти, оскільки саме вони є рушійною силою розвитку науки та впровадження нових технологій. Тому надзвичайно важливим є забезпечити їм вільне володіння іноземною мовою, насамперед англійською, хоча би на рівні В2. Для досягнення цієї мети доцільним є вжиття таких заходів: 1. Враховувати сертифікат рівня В1 під час вступу до навчального закладу вищої освіти. Це сприятиме тому, щоби вступники ще до вступу подбали про те, щоби покращити свій рівень підготовки. 2. Розробити тривалі та інтенсивні курси з видачею сертифіката та з розподілом за рівнями для студентів, яким не вдалося опанувати програму середньої школи, або тих, хто додатково бажає покращити рівень своїх знань. 3. Збільшити години на предмет «Іноземна мова». Двох годин на тиждень протягом одного року не досить для того, щоби розвинути всі необхідні компетенції для випускника. Для вільного спілкування англійською мовою потрібно 6 годин на I курсі, а на II–IV курсах буде досить 4 годин. Тільки такий підхід дасть змогу студентам опанувати мову на рівні незалежного користувача В2. 4. Впроваджувати механізм підготовки студентів для здачі ЄВІ, який було розроблено викладачами нашого навчального закладу.

Є безліч причин, які негативно впливають на процес оволодіння іноземною мовою студентами технічних спеціальностей, а саме: незацікавленість та індивідуальні особливості самих студентів, низька якість шкільної освіти, що зумовлює подальшу стурбованість і роботу над цим болючим для нас, освітян, питанням.

Враховуючи стан вищої технічної освіти сьогодні, викладачі нашої академії наполегливо працюють над подоланням мовного бар'єру у студентів і підготувати висококваліфіковану еліту в Україні.

Список використаної літератури:

1. Горіна О.М., Сікорський П.І. Сутність та принципи диференційованого підходу в навчанні студентів. *Вища школа*. 2007. № 5. С. 55–63.
2. Павловська Ю.В. Особливості організації заняття з англійської мови у різнорівневих групах студентів немовних спеціальностей. *Наукові записки (Серія «Педагогічні та історичні науки»)*. 2012. Вип. СІІ (102). С. 163–169.
3. Шеверун Н.В. Особливості організації та змісту іншомовної підготовки студентів технічних університетів Польщі. URL: <http://pps.udpu.org.ua/article/viewfile/18640/16384>.
4. Шерстюк Л.В. Реалізація технології комплексної диференціації навчання іноземних мов студентів нефілологічних спеціальностей вищих навчальних закладів: методичні рекомендації / наук. редактор Р.О. Гришкова. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. Вип. 153. 48 с. (Методична серія).

Yakovlieva M. The development of the English language in high technical universities

In the article teaching peculiarities of English for professional future economists in a professional directions are discovered and English level of the students of technical specialties is analyzed and ways of improving the level of foreign language skills. The author emphasizes the importance of using only positive and successful foreign language teaching experience in European countries and introducing foreign experience with modern Ukrainian developments. The paper raises the question of intensifying the preparation for the entrance examination for the magistracy (EVI), ways to improve the students' English level in a non-linguistic university and stimulate the need for student to study the foreign language as a guarantee to become educated, cultural, professional and competitive. Students at higher technical universities are to be provided with the knowledge which they will be able to use to maintain documentation, to communicate with their foreign counterparts, and to look decent in business negotiations as a representative of a modern European country. Considering the importance of speaking English nowadays, analyzing the results of internal and external motivational factors contributing to the effective learning of English by technical students and ways to improve their level of knowledge. The peculiarities of teaching English in the professional usage of future economists are the great consideration of the specifics of the professional field. It is necessary to bring the content and teaching methods closer to the particular need of students, with due consideration of their interests and the necessary motivation. It is necessary to use training material that reflects the current and professional problems of economic professionals and ways of their practical solutions. Numerous features of foreign language teaching in the professional field require further study in order to find methods and training tools that will improve the level of language training of future economists, which is one of the conditions of future employment.

Key words: strategies of teaching, differentiation approach, foreign language for professional speaking, motivation.